فصلنامه علمی «پژوهشنامه انقلاب اسلامی»
سال شانزدهم: شماره ۵۹، تابستان ۱۴۰۵
صفحات: ۱۲۰ - ۹۹
شناسه دیجیتال (DOI): 10.22084/RJIR.2026.32570.4046
«مقاله‌ی پژوهشی»

Pažuheŝhnâme-ye Enghelâbe Eslâmi
A Quarterly Scientific Journal
on Islamic Revolution
Vol 16, No 59, Summer 2026

رویکرد سیاسی نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ ایران و عراق

توران منصوری[۱]

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف واکاوی مواضع سیاسی نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ عراق علیه ایران انجام شده است.

روش‌شناسی پژوهش: روش به‌کار گرفته شده در این پژوهش تحلیل مضمون با تکیه بر مطالعات اسنادی است. متنی که در این مقاله مورد تحلیل واقع شده است، مشروح مذاکرات دوره سوم مجلس شورای اسلامی؛ با این هدف که داده‌های تحقیق، بر واقعیت امر منطبق باشد. در ابتدا دوره سوم مجلس شورای اسلامی، مطالعه و سپس متن و متغیرهای مربوط به مواضع سیاسی نمایندگان در ارتباط با جنگ، استخراج و کدگذاری شده است. در ادامه داده‌های استخراج شده، تلخیص، طبقه‌بندی و مورد پردازش قرار گرفته است.

یافته‌ها: طبق واکاوی فراگیر مشروح مذاکرات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، تعداد ۱۰ مضمون سازمان‌دهنده پیرامون مضمون فراگیر «رویکرد سیاسی نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران» استخراج شد که با توجه به این‌که اولین سال مجلس دوره سوم شورای اسلامی با پذیرش قطعنامه ۵۹۸ مواجه شد قاعدتاً بیشترین مواضع نمایندگان مجلس نیز روی این موضوع متمرکز بود بنابراین استراتژی سیاست خارجی ایران پس از پذیرش قطعنامه با ۲۶ فراوانی و پذیرش قطعنامه ۵۹۸ با ۲۲ فراوانی بیشترین مضامین مورد توجه نمایندگان بودند.

نتیجه‌گیری: به دنبال موافقت امام خمینی(ره) با پذیرش قطعنامه ۵۹۸، نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی که تا قبل از این خواستار ادامه جنگ بودند به تأسی از امام خمینی(ره) خواستار صلح شدند اما همچنان تحقق ارزش‌ها، آرمان‌های انقلاب و دفاع مقدس از جمله «پیروی از ولایت فقیه» و شعار «مرگ بر آمریکا» را پس از صلح وظیفه هر فرد دانستند.

کلیدواژه‌ها: نمایندگان مجلس، دوره سوم مجلس، جنگ، رویکرد سیاسی، انتخابات.

۱- دکتری تاریخ انقلاب اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
Email: kapo_1365@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۲/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۰۷

مقدمه

از مهم‌ترین موضوعاتی که انقلاب نوپای جمهوری اسلامی با آن مواجه شد، جنگ عراق علیه ایران در شهریور ۱۳۵۹ بود. حادثه غیرمترقبه‌ای که چند ماه پس از آغاز به کار اولین دوره مجلس شورای اسلامی اتفاق افتاد و سه دوره از مجلس را درگیر خود کرد، به‌گونه‌ای که محور مباحث مختلف قرار گرفت و در اولویت مواضع نمایندگان مجلس جای گرفت. عوامل و متغیرهای گوناگون در انگیزه عراق برای حمله به ایران قابل ردیابی است که عمر برخی از آنها دیرینه و به قبل از پیروزی انقلاب اسلامی برمی‌گردد. پیروزی انقلاب اسلامی و تبعات آن نیز بر انگیزه عراق برای حمله به ایران افزود. در مجموع می‌توان دلایل و انگیزه جنگ تحمیلی عراق علیه ایران را چنین دسته‌بندی کرد: اختلافات مرزی و ادعای حاکمیت عراق بر شط‌العرب (نجف‌پور، ۲۰۱۹: ۱۴۳–۱۴۴)؛ داعیه صدام مبنی بر رهبری جهان عرب و منطقه، در همین راستا صدام حسین در اردیبهشت ۱۳۵۹ در مجمع شورای ملی عراق طی سخنانی چنین گفت: «هیچ وقت رسالت خود و مفهوم آن را از یاد نبرده‌ام، ما فریاد زنان عربی را که در عربستان(خوزستان) به سر می‌برند، از یاد نخواهیم برد» (جزایری، ۲۰۰۳: ۱۲)؛ گراهام فولر نیز تلاش برای هژمونی منطقه‌ای را عاملی مهم در پیدایش تقابل میان عراق و ایران ارزیابی می‌کند (فولر، ۱۹۹۷: ۵۸–۴۸). ادعای مالکیت بر جزایر سه گانه به منظور جلب حمایت و همراهی اعراب (جبلی و منصوری، ۲۰۰۹: ۷۷) تلاش برای سرنگونی نظام جمهوری اسلامی: طه یاسین رمضان، معاون نخست‌وزیر عراق طی مصاحبه‌ای انگیزه عراق در حمله به ایران را چنین تبیین کرد: «این جنگ به خاطر عهدنامه ۱۹۷۵ و یا چند صد کیلومتر خاک و نصف شط‌العرب نیست، این جنگ به خاطر سرنگونی رژیم جمهوری اسلامی است» (جبلی و منصوری، ۲۰۰۹: ۶۴). مواضع ایدئولوژیکی ایران و صدور انقلاب (موسوی‌نیا، ۲۰۱۰: ۲۰۶) رهبری جهان عرب (مایکل لدین، ویلیام لوئیس، ۱۹۸۳: ۳۰۱؛ درویشی سه‌تلانی، ۲۰۰۶: ۳۰)؛ ترس عراق از همراهی جمهوری اسلامی با کُردهای عراق (جوادی ارجمند، ۱۳۹۲: ۲۱۷) شرایط سیاسی اجتماعی ایران: اوضاع داخلی ایران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی از چند جهت برای صدام ترغیب کننده بود. دولت انقلابی هنوز روزهای ناآرام خود را طی می‌کرد. کشمکش‌های سیاسی، اختلاف و تضادهای درون حاکمیت سیاسی امکان هماهنگی و تصمیم‌گیری را در آن شرایط سخت ساخته بود. از طرفی نیروهای مسلح آمادگی لازم برای جنگ خارجی نداشتند و از سویی دیگر بحران‌زایی گروه‌های سیاسی مخالف انقلاب، هر روز گوشه‌ای از کشور را ملتهب ساخته بود (پارسا دوست، ۱۹۸۶: ۱۸۵–۱۸۰). برهمین اساس صدام با توجه به شرایط داخلی ایران و مساعد بودن شرایط منطقه‌ای، حمله به ایران را تدارک دید.

با توجه به این‌که تنها سال اول مجلس سوم شورای اسلامی به‌طور مستقیم درگیر جنگ بود و به دلیل پذیرش قطعنامه صلح برقرار شد، تنها مواضع سال اول نمایندگان این دوره از مجلس شورای اسلامی مورد بررسی و واکاوی قرار می‌گیرد.

بر همین اساس مقاله حاضر تلاش دارد با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون به پرسش اصلی پژوهش پاسخ دهد که نمایندگان مجلس دوره سوم مجلس شورای اسلامی در زمینه سیاسی در قبال جنگ تحمیلی

عراق علیه ایران چه مواضعی اتخاذ کردند. برای پاسخ به این سؤال، دوره سوم مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی مورد واکاوی قرار گرفته شده است.

پیشینه پژوهش

تاکنون آثای در ارتباط با مجالس شورای اسلامی انجام شده است. از جمله آنها کتاب «مجلس شورای اسلامی دوره اول» تألیف اکبر خوش‌زاد است که نویسنده در آن به بررسی انتخابات اولین دوره مجلس، نقش احزاب و گروه‌ها در آن و مصوبات سیاسی پرداخته است. همچنین عباس آقایی جیرهنده و رضا بسطامی در کتاب «دومین دوره مجلس شورای اسلامی» تلاش دارند ضمن ارائه خلاصه‌ای از تاریخ شکل‌گیری مجلس، به بررسی انتخابات مجلس دوم بپردازند. بررسی طرح‌ها و لوایح مرکز ثقل این کتاب است. «مجلس شورای اسلامی دوره سوم» تألیف رضا جهان محمدی از دیگر آثاری است که می‌توان مورد توجه قرار داد. این کتاب در چهار محور چگونگی انتخابات و افتتاح مجلس، بررسی لوایح سیاسی–اقتصادی، نقش و عملکرد مجلس در ارتباط با سیاست خارجی و تعامل مجلس با دو قوه مجریه و قضائیه تنظیم شده است. همچنین پایان نامه با عنوان«مجلس دوم شورای اسلامی و منازعات سیاسی نیروهای انقلاب در آن» می‌توان ذکر کرد که در آن نویسندگان تلاش در شناسایی جریان‌های سیاسی مجلس و تعامل مجلس و دولت دارند. علاوه بر آن پایان‌نامه تحت عنوان «بافت سیاسی و جامعه‌شناختی اولین دوره مجلس شورای اسلامی (رویکرد تاریخی)» را برشمرد که بافت سیاسی، جامعه‌شناختی نمایندگان و مواضع جریان‌های سیاسی اولین دوره مجلس شورای اسلامی مورد توجه نویسندگان بوده است. در آخر مقاله تحت عنوان «بررسی واکاوی رویکرد فرهنگی نمایندگان دوره اول مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران» است که نویسندگان تلاش دارد رویکرد فرهنگی نمایندگان دوره اول مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران را بررسی کنند (منصوری، ۲۰۲۳).

با بررسی آثار فوق می‌توان دریافت که مسأله مورد نظر این تحقیق، مورد پژوهش قرار نگرفته شده است.

روش‌شناسی پژوهش

روش‌های تحقیق علمی در سه دسته کلی جای داده می‌شوند: ۱. روش‌های کمی با تکیه بر فلسفه پوزیتیویسمی ۲. روش‌های کیفی ۳. روش سوم که تلفیقی از دو روش کمی و کیفی هستند (عابدی، ۲۰۰۶: ۶۳). هر رویکرد کمی و کیفی برای انجام پژوهش، نیازمند به ابزار و روش‌های مختلفی است. یکی از این روش‌ها، تحلیل محتوا است که عمدتاً در قرن بیستم رواج یافت. به تدریج به تحلیل‌های سطحی بدون در نظرگرفتن محتوای پنهان تحلیل انتقاداتی وارد و از آن به بعد بود که رویکردهای کیفی در تحلیل محتوا مورد توجه و از آن برای تحلیل داده‌های متنی مورد استفاه قرار گرفتند. تحلیل محتوای کیفی، تمرکز بر مشخصات زبان به منزله وسیله ارتباطی برای به دست آوردن معنا و محتوای متن دارد (ریچارد دبلیو باد،

رابرت کی. تورپ، لوئیس دونوهو، ۲۳-۴۱). فیلیپ استون معتقد است تحلیل محتوا روشی است که به‌گونه عینی و براساس قواعد معین، مشخصات ویژه از یک پیام را آشکار می‌کند (فیلیپ استون، ۵).

از انواع روش تحلیل محتوا، تحلیل مضمون است. عنصر اصلی این روش، تِم یا مضمون است که از آن با عنوان باارزش‌ترین واحد در این روش یاد می‌شود و در تجزیه و تحلیل محتوا به آن پرداخته می‌شود. مضامین در واقع معانی خاصی هستند که از یک جمله یا پاراگراف مستفاد می‌شد. یک جمله ممکن است حاوی چندین مضمون باشد و عکس آن این است که یک پاراگراف طولانی می‌تواند تنها حاوی یک مضمون باشد (شیخ‌زاده و بنی‌اسد، ۲۰۲۰: ۱۲-۱۳).

متنی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است، متن مشروح مذاکرات دوره سوم مجلس شورای اسلامی است. چون تنها سال اول مجلس سوم به‌طور مستقیم درگیر جنگ بود و به دلیل پذیرش قطعنامه صلح برقرار شد، تنها مواضع سال اول نمایندگان این دوره از مجلس شورای اسلامی مورد بررسی و واکاوی قرار می‌گیرد انتخاب مشروح مذاکرات از آن‌رو بوده که داده‌های پژوهش مبتنی بر مواضع نمایندگان مجلس باشد تا بر واقعیت امر منطبق باشد. پس از مطالعه متن، متغیرهای مربوط به مواضع نمایندگان استخراج، تلخیص، طبقه‌بندی و مورد پردازش قرار گرفته است و مراحل زیر به ترتیب مورد توجه قرار گرفته شده است:

تحلیل متن و کدگذاری، تبدیل مضامین پایه به سازنده، تبدیل مضامین سازنده به فراگیر، ترسیم شبکه مضامین، تبیین و توصیف مضامین.

افتتاح مجلس دوره سوم شورای اسلامی

مرحله اول انتخابات دوره سوم مجلس شورای اسلامی در ۱۹ فروردین ۱۳۶۷ برگزار شد. در انتخابات دوره سوم مجلس، داوطلبان برای راه یافتن به مجلس نیازمند به کسب اکثریت نسبی یک سوم آراء بودند (روزنامه کیهان، شماره ۱۳۲۸۵، چهارشنبه ۱۰ فروردین ۱۹۸۸: ۲). تعداد نمایندگان منتخب در مرحله اول در سراسر کشور ۱۸۰ نفر بود (روزنامه کیهان، ۱۹۸۸/۰۵/۲۵: ۸).

بیشتر منتخبان از تهران و شهرستان‌ها از لیست‌های ارائه شده از سوی مجمع روحانیون مبارز، دفتر تحکیم وحدت، انجمن اسلامی معلمان ایران، انجمن اسلامی مدرسین دانشگاه‌ها و خانه کارگر بودند. بدین ترتیب افراد معرفی شده از سوی روحانیت مبارز در اقلیت قرار گرفت (همان، ۱۹۸۸/۰۵/۲۵: ۸). به این ترتیب طرفداران جناح چپ یا رادیکال در برابر جناح راست یا محافظه کار اکثریت صندلی‌های مجلس سوم شورای اسلامی را تصاحب کردند. شایان توجه است که از سوی شورای نگهبان سلامت این انتخابات مورد تشکیک واقع شد که نهایتاً با حکم حکومتی امام خمینی(ره)، انتخابات مجلس سوم مورد تأیید قرار گرفت (امام خمینی، ۲۰۱۰، ج۲۱: ۳۶).

مرحله دوم انتخابات در روز ۲۳ اردیبهشت ۱۳۶۷ برگزار شد. در این مرحله نیز مانند مرحله اول، اکثریت با کاندیداهای مجمع روحانیون مبارز یا همفکران نزدیک به آنها بود. در طول دوره سوم مجلس شورای اسلامی، چند انتخابات میان دوره‌ای در تاریخ‌های ۷ آبان ۱۳۶۷ و ۲۴ آذر ۱۳۶۸ برگزار شد.

مجلس دوره سوم شورای اسلامی در روز ۷ خرداد ۱۳۶۷ افتتاح شد. در این مجلس پیام امام خمینی(ره) توسط حجت‌الاسلام سید احمد خمینی قرائت شد. امام در این پیام با اشاره به اهمیت و نقش مجلس شورای اسلامی در نظام کشور اسلامی ایران مواردی را خاطر نشان ساختند اول مسئولیت و رسالت نمایندگان را مورد تذکر قرار دادند که باید در راستای تأمین خواسته‌ها و انتظارات مردم قرار گیرد. خواسته‌ها و انتظارات مردم را نیز رفع گرفتاری‌ها، محرومیت‌ها و دگرگونی در نظام پر پیچ و خم اداری عنوان کردند که مسائل جدی هستند بنابراین نمایندگان باید قبل از پرداختن به لوایح و تبصره‌ها و مواد غیر ضروری به فکر مسائل اصلی و کلیدی کشور باشند و با طرح قوانین و لوایح به سمتی حرکت کنند که مشکلات اساسی کشور را مرتفع کنند. در ادامه افزودند سیاست‌های زیربنایی کشور در امور فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی باید در راستای کمک به محرومین و رفع استضعاف، مدون و اجرا شود. در پایان مردم را به ادامه پشتیبانی مادی و معنوی از جبهه‌ها و رزمندگان فرخواندند (صحیفه امام، ۲۰۱۰، ج۲۱: ۵۴-۵۰).

با توجه به نقش مهم و تعیین کننده امام در شکل‌گیری این مجلس، از جمله تأکید بر برگزاری قاطعانه انتخابات در موعد مقرر با وجود شرایط حساس جنگ شهرها و تشویق مردم به شرکت در انتخابات، دخالت در تأیید انتخابات حوزه انتخابیه تهران و سایر رهنمودهایی که در طول مجلس داشتند، این دوره از مجلس از سوی نمایندگان به عنوان «مجلس امام» نامگذاری شد (جهان محمدی، ۲۰۱۰: ۲۱۴-۲۱۳).

مواضع سیاسی نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی (۱۳۶۸-۱۳۶۷).

سیاست خارجی ایران در سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۶۷

براساس گفتمان آرمان‌گرایی و مصلحت‌گرایی اسلامی در دوره جنگ، دو راهبرد عدم تعهد انقلابی و تجدید نظر طلب بر سیاست خارجی ایران حاکم شد. راهبرد عدم تعهد انقلابی دارای ماهیتی ایدئولوژیکی و فراتر از سیاست موازنه منفی است زیرا علاوه بر آن‌که متضمن و مستلزم نفی وضع و نظم بین‌المللی است در تلاش برای تغییر فوری آن به منظور استقرار نظم مطلوب است. تا سال ۱۳۶۳ ایران راهبرد عدم تعهد انقلابی بر سیاست خارجی ایران سایه افکنده بود اما از سال ۱۳۶۴ این راهبرد به عدم تعهد تجدیدنظر طلب تغییر یافت و درصدد توسعه و تقویت روابط خود با سایر کشورها شد. چندین عامل در تغییر جهت‌گیری راهبرد سیاست خارجی ایران مؤثر افتاد: ۱- نیاز ایران به تسلیحات و تجهیزات برای بازسازی توان نظامی خود، ۲- خنثی سازی تلاش‌های عراق مبنی بر معرفی ایران به‌عنوان مسئول ادامه و گسترش جنگ و ۳- تلاش ایران برای محروم کردن رژیم عراق از حمایت‌های همه جانبه کشورهای محافظه‌کار عرب حوزه خلیج فارس از طریق نزدیکی به آنان. بنابراین در سال ۱۳۶۴ ایران در چارچوب سیاست درهای باز تلاش

کرد به بازبینی سیاست خارجی خود در جهت توسعه و تقویت روابط با سایر کشورها بپردازد (دهقانی فیروزآبادی، ۲۰۱۶: ۳۴۳-۳۳۷).

تحلیل مضمون مواضع سیاسی نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی

در جدول ذیل کدگذاری نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی انجام شده است. برای هر نماینده به ترتیب یکی از حروف انگلیسی اختصاص داده شده که در قسمت ارجاع‌دهی به منظور جلوگیری از تطویل، به جای تکرار اسم هر نماینده، کد اختصاص داده شده به وی ذکر می‌شود.

جدول ۱: مشخصات نمایندگان مجلس

نام و نام خانوادگی	حوزه انتخابیه	دوره مجلس	کد
عباس دوزدوزانی	تهران	سوم	A
مرتضی الویری	تهران	سوم	B
محمدابراهیم اصغرزاده	تهران	سوم	C
یارمحمد عرب عامری	گرمسار	سوم	D
رسول صدیقی بناب	بناب	سوم	E

ادامه در پیوست

تحویل متن و کدگذاری

در مرحله تحویل متن، پس از جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز پژوهش، مضامین پایه استخراج می‌شوند و نقل قول‌های مربوط به نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی، در قالب کدهایی سازمان‌دهی می‌شوند. این نقل‌قول‌ها و عبارات مستخرج شده از مشروح مذاکرات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، دارای مضامینی هستند که در روش تحلیل مضمون به آنها مضامین پایه‌ای گفته می‌شود. در این بخش، تفسیر ابتدایی از داده‌های استخراج شده از مشروح مذاکرات انجام می‌شود و کدها مربوط به قلمرو موضوعی مقاله است. به دلیل حجم بالای مطالب و استفاده از متن مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی در بخش تحلیل کیفی، در جدول ذیل تنها به ذکر نمونه از تبدیل متن به مضامین پایه‌ای اکتفا شده است.

جدول ۲: تبدیل نقل و قول‌های نمایندگان به مضامین پایه‌ای

ردیف	متن سند	کدها	مضمون پایه‌ای
	...جنگ بر ما تحمیل شده است و ما در برابر این فتنه عظیم ناچار به دفاع هستیم. این راه منحصر به فرد ما است و قطعاً سرنوشت جنگ در جبهه ها رقم خواهد خورد، نه در میدان مذاکره‌ها و بی‌تردید پیروزی بزرگ و حتمی ما از این رهگذر است.	A (جلسه۳، ۱۳۶۷/۰۳/۱۰)	سرنوشت جنگ نه در میدان مذاکره، بلکه در جبهه‌ها رقم خواهد خورد.

	... اما مسأله خارجی: ما مسأله جنگمان با عراق جدا از جنگمان با آمریکا نیست آمریکا یک کشور امپریالیستی است. آمریکا یک کشوری است که دشمن انقلاب ما هست. فی نفسه دشمن انقلاب ما هست شیطان است. بنابراین ما هیچوقت نمی توانیم امریکا را جدا بکنیم مثل یک کشور دیگر غربی در کنار قضایا بگذاریم و بعد احساس بکنیم که می توانیم با آن رابطه برقرار بکنیم. دولت آمریکا یک دولت تجاوز طلب و توسعه طلب است. بنابراین تمام استراتژی‌های جنگی و سیاسی و برنامه‌ریزی‌های اقتصادیمان باید در برنامه‌ریزی جنگ با آمریکا باشد.	C (جلسه۴، ۱۳۶۷/۰۳/۱۲)	آمریکا دشمن اصلی انقلاب است و سیاست خارجی ایران باید براین مبنا طراحی و اجرا شود.

تبدیل مضامین پایه به مضامین سازنده

در این مرحله، بررسی مضامین پایه انجام می‌گیرد سپس با تقسیم‌بندی مطالب تلاش براین است که مضمون‌های اصلی استخراج شوند. این مرحله به گونه‌ای بازبینی و تسویه مضامین اولیه است که خروجی آن فهرست مشخصی از مضامین مستخرج از اسناد است. با توجه به تعداد زیاد مضامین، به آوردن تعدادی از آن بسنده می شود

جدول ۳: تبدیل مضامین پایه به مضامین سازنده

ردیف	مضامین پایه	مضمون سازنده
۱	سرنوشت جنگ نه در میدان مذاکره، بلکه در جبهه‌ها رقم خواهد خورد.	مخالفت با صلح
۲	جنگ مسأله اصلی کشور است و تداوم آن تا پیروزی نهایی خواست امت است.	
۳	سرنوشت جنگ در جبهه مشخص می‌شود و اگر قرار بر ایجاد صلح باشد باید حداقل در زمان قدرت کامل ما مطرح شود.	
۴	آخرین استراتژی جنگ، ادامه جنگ تا آخرین فشنگ است.	
۱	آمریکا دشمن اصلی انقلاب است و سیاست خارجی ایران باید بر این مبنا طراحی و اجرا شود.	ضرورت اتخاذ سیاست تهاجمی علیه آمریکا به‌عنوان دشمن اصلی انقلاب
۲	هستی و حیات ما در گرو جنگ تمام عیار و همه جانبه با آمریکاست.	
۳	جنگ تحمیلی به‌مثابه بزرگترین توطئه آمریکا برای هدم و نابودی انقلاب اسلامی بوده است.	
۱	با انتصاب آقای هاشمی به فرماندهی کل قوا امید است اسباب شکست صدام به زودی فراهم شود.	
۲	امید است انتصاب هاشمی به فرماندهی کل قوا عامل شتاب دهنده در پیروزی رزمندگان باشد.	

۳	بر اساس آیات و روایات باید از آقای هاشمی به‌عنوان قائم مقام فرماندهی کل قوا حمایت و اطاعت کرد.	انتصاب حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی به جانشینی فرماندهی کل قوا و ضرورت حمایت از وی
۴	تقویت و پشتیبانی از قائم مقام فرماندهی کل قوا که توسط امام توصیه شده است لازم و ضروری است زیرا لازمه انسجام و پیشبرد در امور جنگ و غلبه بر صدام و مقدمه پیروزی بر آمریکا است.	
۵	باید از امام خمینی(ره) به خاطر انتصاب هاشمی به جانشینی فرماندهی کل قوا سپاسگذاری کرد.	
۱	به خاطر پیروزی در عملیات بیت المقدس۷ باید به مردم و رزمندگان تبریک گفت.	پیروزی در عملیات بیت المقدس۷
۲	پیروزی در عملیات بیت‌المقدس نشان دهنده قدرت رزمی نیروهای جمهوری اسلامی است.	
۳	طی عملیات بیت المقدس ۷ بار دیگر کابوس یأس و ناامیدی بر جنایتکاران غرب و شرق مستولی شد.	
۴	با پیروزی عملیات بیت‌المقدس ۷ از رزمندگان خواهان ادامه نبرد تا پیروزی نهایی هستیم.	
۱	اولویت بخشیدن به جنگ لازمه موفقیت در ابعاد مختلف زندگی است و این امر توسط مجلس باید دنبال شود.	اولویت بخشیدن به جنگ
۲	در مقابل توطئه‌های دشمنان واجب است جنگ در رأس امور قرار گرفته شود.	
۳	با توجه به اینکه جنگ ما جنگ مکتب بر علیه ظلم است باید جنگ در رأس امور قرار گیرد و کلیه امکانات در اختیار جنگ قرار گیرد.	
۴	با توجه به اینکه سرنوشت اسلام در جنگ مشخص می‌شود باید کلیه امکانات در راستای جنگ تجهیز شود.	
۵	با جنگ باید برخورد اصولی و منطقی داشت.	

کشف و ترسیم شبکه مضامین

طبق واکاوی فراگیر مشروح مذاکرات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، تعداد ۱۰ مضمون سازمان‌دهنده پیرامون مضمون فراگیر «رویکرد سیاسی نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران» استخراج شد که عبارتند از:

جدول ٤: تعداد شناسه‌های مرتبط با مضامین سازنده

ردیف	مضامین سازمان‌دهنده	تعداد شناسه
۱	مخالفت با صلح	۴
۲	ضرورت اتخاذ سیاست تهاجمی علیه آمریکا به عنوان دشمن اصلی انقلاب	۳
۳	انتصاب حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی به جانشینی فرماندهی کل قوا و ضرورت حمایت از وی	۵
۴	نتایج پیروزی در عملیات بیت المقدس۷	۴
۵	اولویت بخشیدن به جنگ	۵
۶	محکوم کردن سقوط هواپیمای مسافربری ایران توسط ناو آمریکایی	۱۲
۷	پذیرش قطعنامه ۵۹۸	۲۲
۸	تلاش عراق برای اخلال در قطعنامه ۵۹۸ و نقض آتش بس	۸
۹	استراتژی سیاست خارجی ایران پس از پذیرش قطعنامه	۲۶
۱۰	نامگذاری۱۳ آبان به‌عنوان روز ملی مبارزه با استکبار	۵

کشف و توصیف مضامین

در این مرحله شبکه مضامین مستخرج در خصوص مواضع سیاسی نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی، توضیح داده می‌شود. این مرحله از کار، ابعادی تبیینی و تحلیلی دارد. اطلاعات ارائه شده در این قسمت، جمع‌بندی محتوایی از اسناد مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی و کتاب‌ها و خاطرات در زمینه رویکرد سیاسی نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی است.

مخالفت با صلح

در ابتدای طرح قطعنامه ۵۹۸ در محافل رسمی، نمایندگان مجلس مخالفت خود را با پذیرش صلح اعلام کردند. در همین رابطه در جلسه علنی ۱۳ دوره سوم مجلس شورای در سه‌شنبه ۱۴ تیر ۱۳۶۷، بیش از دویست نفر از نمایندگان مجلس با ارسال نامه‌ای به امام خمینی(ره)، از مردم و مسؤولان خواستند تمام توان خود را مصروف جنگ و تقویت جبهه‌ها نمایند و جنگ را تا حصول پیروزی نهایی در اولویت قرار دهند (مشروح مذاکرات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، جلسه ۱۳، سه‌شنبه ۱۴ تیر ۱۳۶۷).

کمیسیون دفاع مجلس شورای اسلامی نیز با انتشار بیانیه‌ای در روز دوشنبه ۲۰ تیر ۱۳۶۷، شرط بقای اسلام و مسلمین و نظام جمهوری اسلامی را مبارزه پیگیر و جدی با دشمنان قسم خورده انقلاب، به خصوص آمریکا و صدام دانست و اعلام نمود که در جهت رهنمودهای امام خمینی(ره) مبنی بر اصل بودن جنگ فروگذار نخواهد بود (روزنامه کیهان، ۱۹۸۸/۰۷/۱۱: ۱۰).

نمایندگان مجلس نیز تأکید بر ادامه مبارزه در میدان جنگ داشتند. عباس دوزدوزانی نماینده تهران با اشاره به تحمیلی بودن جنگ، اعلام کرد سرنوشت جنگ در جبهه‌ها رقم خواهد خورد نه در میدان مذاکره.

در همین رابطه تأکید داشت وعده الهی مبنی بر « ذَلِکَ وَ مَن عَاقَبَ بِمِثلِ مَا ثُمَ بُغِیَ عَلَیهِ لَیَنصُرَنَهُ اللَه إِنَ اللَهَ لَعَفُوٌ غَفُورٌ» سوره حج: آیه ۶۰ محقق خواهد شد (A-3-1367). محمد رئیسی نماینده شهرکرد نیز پس از پیروزی در عملیات بیت‌المقدس ۷، جنگ را مسأله اصلی کشور عنوان کرد سپس با خطاب قرار دادن رزمندگان و تشویق آنها به ادامه مبارزه، تأکید داشت در آینده‌ای نه چندان دور مشمول قضاوت تاریخ قرار خواهید گرفت و آیندگان شما را به پاس استقامت و ایثارتان ستایش خواهند کرد ولی موافقان صلح و سازش با قدرت‌های بزرگ، مورد نکوهش قرار خواهند گرفت (I-6-1367). سید رسول موسوی نماینده ممسنی نیز با استناد به سخنان امام که فرمود سرنوشت جنگ در جبهه‌ها رقم خواهد خورد نه در میدان مذاکره‌ها (صحیفه امام، ۲۰۱۰، ج۲۱: ۵۳) اعلام داشت ما تا آخرین خانه، تا آخرین نفر، آخرین فشنگ می‌جنگیم و این آخرین استراتژی جنگ ما است (T-14-1367).

ضرورت اتخاذ سیاست تهاجمی علیه آمریکا به عنوان دشمن اصلی انقلاب

نمایندگان مجلس دوره سوم مجلس شورای اسلامی در واکنشی شبیه به نمایندگان دوره اول و دوم، جنگ عراق علیه ایران را جنگ آمریکا علیه ایران ارزیابی می‌کردند. در همین رابطه محمد ابراهیم اصغرزاده نماینده تهران اعلام داشت جنگ ما با عراق جدا از جنگ با آمریکا نیست و در زمینه سیاست خارجی، موضع ما در قبال آمریکا از اول انقلاب مشخص است. وی آمریکا را یک کشور تجاوزطلب و توسعه طلب نامید که تمام برنامه‌ریزی‌های او حول محور تهدید و کنترل منافع جمهوری اسلامی ایران می‌چرخد. از این رو باید تمام استراتژی جنگی، سیاسی و اقتصادی در برنامه‌ریزی جنگ با آمریکا باشد (C-4-1367). جهت‌گیری نمایندگان در برابر آمریکا پس از حادثه سقوط هواپیمای ایرباس ایرانی شدیدتر شد. پیام امام خمینی(ره) در مبارزه مستمر با آمریکا نیز مؤثر افتاد (صحیفه امام، ۲۰۱۰، ج۲۱: ۶۸). بر همین اساس در جلسه ۱۳ مجلس در ۱۴ تیر۱۳۶۷ تعدادی از نمایندگان طرحی به مجلس ارائه دادند مبنی بر مبارزه مستمر با استکبار و ادامه جنگ تا کسب پیروزی به عنوان استراتژی جمهوری اسلامی.

در ادامه مجید انصاری نماینده زرند در مورد ضرورت فوریت طرح توضیح داد (مشروح مذاکرات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، جلسه ۱۳).

ذبیح‌الله صفایی نماینده اسدآباد تأکید داشت جنگ عراق علیه ایران نباید هرگز جدای از زنجیره توطئه آمریکا علیه انقلاب مورد بررسی قرار گیرد. جنگ تحمیلی عراق علیه ایران به مثابه بزرگترین توطئه آمریکا برای نابودی انقلاب اسلامی بوده است. علاوه بر این هماهنگی شرق و غرب و حکام خلیج فارس با آمریکا در این توطئه نشان از سرمایه‌گذاری عظیم آمریکا علیه انقلاب اسلامی ایران دارد. این سرمایه‌گذاری ابعاد سیاسی، نظامی، اقتصادی و اطلاعاتی را شامل می‌شود که حکایت از عمق درگیری و ضدیت آمریکا با انقلاب است. وی در ادامه افزود در مبارزه با آمریکا باید هر چه زودتر ابعاد طرح استراتژی مبارزه مداوم با آمریکا به طور عملی روشن شود و با تمام امکانات و توان خود و با استفاده از تمام نیروها و در تمام جهات به امر جنگ همت گماریم (V-14-1367).

انتصاب حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی به جانشینی فرماندهی کل قوا و ضرورت حمایت از وی

در خرداد ۱۳۶۷، حجت‌الاسلام خامنه‌ای، رئیس جمهور طی نامه‌ای به محضر امام خمینی اعلام داشت بهتر آن است کلیه امور مربوط به نیروهای مسلح، ارتش، سپاه، ژاندارمری اعم از عملیات، پشتیبانی، امور سازمانی و اداری و غیره به شخص واحدی مفوض و محول گردد و شخص مزبور از سوی حضرت عالی موظف گردد که امور را از نزدیک و با قاطعیت تمشیت کند. ایشان در ادامه، هاشمی رفسنجانی را پیشنهاد دادند. امام خمینی(ره) در پاسخ در ۱۲ خرداد ۱۳۶۷، آقای هاشمی را به جانشینی فرماندهی کل قوا منصوب نمودند (صحیفه امام، ۲۰۱۰، ج۲۱: ۵۷–۵۶؛ روزنامه اطلاعات، ۱۹۸۸/۰۶/۰۴: ۱و۲).

این تصمیم مهم با استقبال نمایندگان مجلس سوم مواجه شد.کریم شافعی نماینده مرند، انتصاب حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی را به سمت جانشینی فرماندهی کل قوا شایسته دانست و افزود نمایندگان مجلس همراهانی دلسوز برای وی خواهند بود (L-7-1367). سید محمد مهدی طباطبایی شیرازی نماینده مشهد با اشاره به ضرورت اطاعت از رهبری و فرماندهی کل قوا، حمایت عملی و زبانی از حجت‌الاسلام هاشمی به عنوان قائم مقام فرماندهی را واجب برشمرد (M-12-1367). نورالله عابدی نماینده بهبهان نیز اظهار امیدواری کرد که انتصاب هاشمی به سمت جانشینی فرماندهی کل قوا عامل شتاب دهنده به پیروزی رزمندگان و سرآغاز پیروزی نهایی شود (F-5-1367). سید هاشم بنی هاشمی نماینده مشهد نیز تقویت و پشتیبانی از هاشمی را در جهت انسجام و پیشبرد امور جنگ لازم برشمرد (N-12-1367).

نتایج پیروزی در عملیات بیت المقدس۷

عملیات بیت‌المقدس ۷ با رمز «یا اباعبدالله الحسین(ع)» در ۲۲ خرداد ۱۳۶۷ در منطقه شلمچه آغاز شد (اطلاعات، ۱۹۸۸/۰۶/۱۳: ۱ و ۱۸). این عملیات با پیروزی ایران و انهدام بیش از چهار لشگر و گردان ۲۱ توپخانه ارتش عراق در منطقه شلمچه به پایان رسید (اطلاعات، ۱۹۸۸/۰۶/۱۴: ۱). از مهم‌ترین نتایج عملیات بیت‌المقدس ۷ ایجاد انگیزه برای ادامه جنگ و مخالفت با صلح بود. محمد رئیسی با تبریک به مناسبت پیروزی در عملیات بیت‌المقدس۷ از رزمندگان خواهان ادامه پیروزی و رقم خوردن سرنوشت جنگ در میدان مبارزه شد (I-6-1367). مهدی کروبی به‌عنوان نایب رئیس مجلس، پیروزی در عملیات بیت‌المقدس ۷ در شرایط بد هوایی و گرمای طاقت فرسای پنجاه درجه را نشان دهنده قدرت رزمی نیروهای جمهوری اسلامی دانست. وی این پیروزی را سرآغاز عملیات‌های موفقیت‌آمیز بعدی معرفی کرد (K-6-1367). کریم شافعی نماینده مرند نیز معتقد بود پیروزی در این عملیات، یأس و ناامیدی را بر قدرت‌های شرق و غرب مستولی ساخت (L-7-1367).

اولویت بخشیدن به جنگ

جنگ به‌عنوان اولویت از سوی نمایندگان مطرح بود. در همین رابطه سید هاشم بنی هاشمی نماینده مشهد خواستار قرار گرفتن جنگ در رأس تمامی امور شد زیرا پیروزی در جنگ جدا از پیروزی همه جانبه در انقلاب نیست و از طرفی حیات انقلاب و موفقیت در ابعاد مختلف آن نیاز به برخورد همه جانبه و قوی با

دشمن دارد (N-12-1367). ذبیح‌الله صفایی نماینده اسدآباد معتقد بود جهت مقابله با توطئه‌های دشمن، جنگ باید اولویت قرارگیرد (V-14-1367). با سقوط هواپیمای ایرباس ایران توسط ناو وینسنس آمریکا در ۱۲ تیر ۱۳۶۷، تأکید نمایندگان مبنی بر اولویت بخشیدن به جنگ شدت بیشتری یافت. کریم ملک‌آسا نماینده ملاوی با اشاره به جنگ به عنوان مهمترین مسئله افزود: «به فرموده حضرت امام جنگ ما جنگ مکتب ماست علیه تمامی ظلم و جور، جنگ ما جنگ اسلام است علیه تمامی نابرابری‌های دنیای سرمایه‌داری و کمونیزم، جنگ ما جنگ پابرهنگی علیه خوشگذارنی‌های مرفهین و حاکمان بی‌درد کشورهای اسلامی است» (صحیفه امام، ۲۰۱۰، ج۲۱: ۶۸). برای تحقق این امر باید با تمام توان در میدان رزم حاضر شد و به دور از هرگونه ملاحظه‌کاری با برنامه‌ریزی صحیح در این جهاد مقدس شرکت کرد و جنگ را در رأس امور قرار داد لذا کلیه امکانات در اختیار جبهه و جنگ قرار گیرد (X-15-1367). داوود توحیدی نماینده بروجن و لردگان نیز اظهار داشت با توجه به اینکه سرنوشت اسلام در جنگ مشخص می‌شود باید تمام امکانات در راستای جنگ تجهیز شود. وی در ادامه افزود مسائل استراتژی جنگی از نظر اسلام اصولی و همیشگی است. با مسئله جنگ نه فقط جنگ تحمیلی بلکه هر جنگی باید برخورد اصولی و منطقی نمود که لازمه آن: ۱) شناخت دقیق دشمن، ماهیت او و حامیان او ۲) آگاهی کامل از هدف و انگیزه دشمن از تحمیل جنگ وبرپائی آن ۳) بررسی امکانات جنگی و یا غیر جنگی زیرا می تواند در جنگ و پیشبرد آن مؤثر باشد هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی ۴) دانستن موقعیت جغرافیائی دشمن اعم از (زمینی، هوایی، دریائی)

۵) چگونگی برخورد با دشمن از آغاز تا پایان کار ۶) چگونگی تبلیغات که باید بر اساس اطلاعات کامل از مسائل نظامی و اطلاعاتی وتبلیغی باشد ۷) بررسی راه‌های اصولی برای برخورد با مردم و جذب آنها در جهت جبهه و جنگ ۸) چگونگی بسیج امکانات ۹) داشتن فرماندهی واحد ۱۰) استفاده صحیح و به موقع از امکانات تمامی وزارتخانه‌ها بالاخص وزارت سپاه، دفاع، امور خارجه، پست، نفت، صنایع سنگین، جهاد، کشاورزی، آموزش و پرورش، راه و ترابری (Z-16-1367) است.

محکوم کردن سقوط هواپیمای مسافربری ایرباس ایران توسط ناو آمریکایی

از نتایج حضور قدرت‌های غربی در خلیج‌فارس، حمله به هواپیمای مسافربری ایرباس ایران در تاریخ ۱۲ تیر ۱۳۶۷ (۳ ژوئیه ۱۹۸۸) بود. به دنبال این حادثه کمیسیون سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی با انتشار بیانیه‌ای این جنایت را محکوم کرد (روزنامه کیهان، ۱۹۸۸/۰۷/۰۴: ۲). علاوه براین دولت ایران طی نامه‌ای به رئیس شورای امنیت خواستار تشکیل جلسه شورا برای رسیدگی به موضوع شد. شورا نیز در مقابل طرح قطعنامه شماره ۶۱۶ را تصویب کرد (هدایتی خمینی، ۱۹۹۵: ۲۲۳–۲۲۲). سقوط هواپیمای ایرباس جمهوری اسلامی ایران در داخل کشور بازتاب گسترده‌ای داشت. امام خمینی(ره) طی پیامی خاطر نشان کردند: «امروز تردید به هر شکلی خیانت به اسلام است. غفلت از مسائل جنگ، خیانت به رسول‌الله(ص) است..... باید نگذاریم که تلاش فرزندان انقلابی‌مان درجبهه‌ها از بین برود...» (صحیفه امام، ۲۰۱۰، ج۲۱: ۶۹–۶۸). مردم

نیز با شرکت در مراسم تشییع پیکرهای شهدای حادثه هواپیما انزجار خود را نسبت به آمریکا اعلام کردند و به دنبال پیام امام نوعی زمینه گسترده مردم برای حضور در جبهه‌ها شکل گرفت. در مجلس شورای اسلامی نیز طرح قانونی مبارزه مستمر با استکبار و ادامه جنگ تا کسب پیروزی با قید یک فوریت از طرف تنی چند از نمایندگان تقدیم مجلس شد (درودیان/۵، ۲۰۰۰: ۱۱۳–۱۰۶).

نمایندگان مجلس اقدام جنایت‌کارانه آمریکا را در سقوط هواپیمای ایرباس محکوم کردند. الیاس حضرتی نماینده رشت اظهار داشت این حادثه گویای این موضوع است که ساده اندیشی در مبارزه با آمریکا متناسب با انقلاب نیست همانطور که امام خمینی(ره) مسأله جنگ را به‌عنوان توطئه‌ای از توطئه‌های آمریکا مطرح کردند بنابراین به‌گونه‌ای سیاست کلی را بر ما روشن ساختند که همانا مبارزه دائم با آمریکا است (P-13-1367). حسن مختاری نیز ضمن تسلیت به خانواده شهدا، این حادثه را اتمام حجتی برای مبارزه بی‌امان با دشمنان عنوان کرد (Q-13-1367). رئیس مجلس در سخنانی در ۱۴تیر ۱۳۶۷ در جلسه ۱۳ مجلس، این اتفاق را «جنایت عظمای آمریکا در خلیج فارس» خواند که در تاریخ معاصر برای آن نمونه‌ای وجود ندارد. سپس سخنان خود را حول این محور هدایت کرد که آیا این جنایت به‌صورت عمدی اتفاق افتاده است یا به نحو سهوی و تعمدی در آن نبوده است. وی ادامه داد که حضور آمریکا در خلیج فارس چنین حوادثی را رقم می‌زد از طرفی متخصصین و تکنسین‌هایی هواپیمایی به سادگی تفاوت هواپیمای جنگی و مسافربری را تشخیص می‌دهند. سپس به سفر ریچارد مورفی وزیر خارجه امریکا به منطقه و عراق اشاره کرد. هاشمی معتقد بود این توطئه‌ها به انحاء مختلف ادامه پیدا خواهد کرد و افزود: «بی‌شک جمهوری اسلامی در آینده از انتقامی که حق خودش هست گذشت نخواهد کرد و حاضر نیست حتی صدمه‌ای به یک نفر مسلمان وارد بشود...ولی انتخاب زمان با ما هست نه با آمریکا». سپس نقش منفعل سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی و تصمیم گیرندگان جهانی را مورد انتقاد قرارداد و اظهار امیدواری کرد که هنرمندان، نویسندگان و انسان‌های صالح در دنیا این مصیبت را برای مردم تشریح کنند (R-13-1367). سید حسین موسوی تبریزی نماینده تبریز نیز این حادثه را جنایتی از سوی آمریکا تعبیر کرد که به صورت «علنی و مستقیم» در آب‌های خلیج فارس اتفاق افتاد (S-14-1367). ذبیح‌الله صفایی نماینده اسدآباد با اشاره به نقش مستقیم آمریکا در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، افزود این تصمیم دارای ابعاد مختلف سیاسی، نظامی، اقتصادی و اطلاعاتی است و ناشی از عمق درگیری و ضدیت آمریکا با انقلاب اسلامی ایران است (V-14-1367). محمد رئیسی نیز خواستار پاسخ دندان شکن در مقابل این جنایت شد و خطاب به طرفدارن صلح با عراق اظهار داشت: «ساده‌اندیشان و ساده‌لوحانی که صلح با صدام را زمزمه می‌کنند بایستی دشمن اصلی و عمق کینه و قساوت او را دریافته و بدانند که کلوخ‌انداز را پاداش سنگ است» (I-14-1367). عزت‌الله دامادی نماینده ساری اعلام کرد: «این عمل وحشیانه نزد تمام عقلای جهان محکوم است و این خود حاکی از ترس و رسوائی و سردرگمی شیطان بزرگ است و رزمندگان پیروز ما تا فتح نهائی به رزم خود ادامه خواهند داد و جواب این عمل را در وقت مناسب از یاد نخواهند برد» (W-15-1367). کریم ملک‌آسا نماینده ملاوی در تحلیل پیرامون این حادثه عنوان کرد امریکا و هم پیمانان منطقه‌ای او از سال پیش که صدام را در خطر جدی

یافتند برای نجات او به انواع و اقسام جنایات متوسل شدند و کلیه امکانات خود را برای حفظ او بسیج کردند که از آن جمله کشتار حجاج بیت الله حرام در مکه، ورود ناوگان‌های آمریکا به خلیج فارس و حمله شیمیایی به حلبچه بود ولی در برابر این اقدامات سازمان‌های رسمی بین‌المللی نظیر سازمان ملل و حقوق بشر شورای امنیت سکوت اختیار کردند. بنابراین باید در جنگی تمام عیار که در یک طرف آن نیروهای اسلام و در طرف دیگر آن جهان کفر قرار دارد با استفاده از تمامی ابزار، انتقام خون شهدای حادثه هواپیمایی را گرفت (X-15-1367). جاسم جادری نماینده دشت آزادگان نیز حمله آمریکا به هواپیمای مسافربری ایران در خلیج فارس را محصول سیاست تجاوزکارانه آمریکا در منطقه برای تحت الشعاع قرار دادن شکست‌های سیاسی آنان و ایجاد زمینه‌های درگیری نظامی در منطقه دانست. وی افزود سرنوشت جنگ را ایمان به هدف و عقیده و استقامت در راه عقیده تعیین می‌کند نه قدرت‌های دیگر (AB-17-1367).

پذیرش قطعنامه ۵۹۸

تحولات جنگ و عدم پیروزی نظامی ایران در جبهه‌ها سرنوشت جنگ را به‌گونه‌ای دیگر رقم زد و باعث شد ایران در سیاست و نگرش خود به سازمان ملل تجدید نظر کند. این تحولات عبارت بودند از: سقوط فاو در اواخر فروردین ۱۳۶۷، حمله نیروی دریایی و هوایی آمریکا به سکوهای نفتی و ناوچه‌های ایران در ۲۸ فروردین ۱۳۶۷، سقوط جزایر مجنون در ۷ تیر ۱۳۶۷ و سرنگونی هواپیمای مسافربری ایران در ۱۲ تیر ۱۳۶۷. علاوه براین ایران در سال آخر جنگ تحت فشارهای سیاسی، اقتصادی و نظامی شدیدی قرار گرفته بود تا با پذیرش قطعنامه به جنگ پایان دهد. در همین رابطه سرانجام در تاریخ ۲۶ تیر ۱۳۶۷ (۱۷ ژوئیه ۱۹۸۸) سفیر و جانشین نماینده دائمی جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد، طی یادداشتی، نامه رسمی رئیس‌جمهور ایران خطاب به دبیرکل سازمان ملل متحد مبنی بر پذیرش قطع‌نامه را برای او ارسال کرد (هدایتی خمینی، ۱۹۹۵: ۱۷۲– ۱۷۱). در همین مورد هاشمی رفسنجانی، رئیس مجلس شورای اسلامی و سخنگوی شورای عالی دفاع اظهار داشتند: «حمله به هواپیمای مسافربری ایران و شهادت ۲۹۰ نفر سرنشین بی‌گناه... همچنین قساوت فوق‌العاده صدام در داخل عراق ... نشان می‌دهد به او اجازه داده‌اند هر جنایتی را مرتکب شود و مجموعه این شرایط و ادله دیگری که فعلاً ذکر نمی‌شود ما را به این نتیجه می‌رساند که مصلحت انقلاب و ملت‌های ایران و عراق و منطقه این است که قطع‌نامه مذکور پذیرفته شود...» (هدایتی خمینی، ۱۹۹۵: ۱۷۲). در مورد پذیش کامل قطعنامه ۵۹۸ امام خمینی(ره) نیز متن پیامی به شرح ذیل خطاب به مردم ایران صادر کردند:

«... به‌واسطه حوادث و عواملی که از ذکر آن فعلاً خودداری می‌کنم... و با توجه به نظر تمامی کارشناسان سیاسی و نظامی سطح بالای کشور، که من به تعهد و دلسوزی و صداقت آنان اعتماد دارم، با قبول قطع‌نامه و آتش‌بس موافقت نمودم و در مقطع کنونی آن را به مصلحت انقلاب و نظام می‌دانم و خدا می‌داند که اگر نبود انگیزه‌ای که همه ما و عزت و اعتبار ما باید در مسیر مصلحت اسلام و مسلمین قربانی شود، هرگز راضی به این عمل نمی‌بودم و مرگ و شهادت برایم گواراتر بود...» (صحیفه امام، ۲۰۱۰، ج۲۱: ۹۸–۹۲).

چرخش نگاه ایران به تلاش سازمان ملل در پایان دادن به جنگ و پذیرش قطعنامه ۵۹۸ متأثر از چند عامل بود: دشواری در پایان دادن به جنگ با تکیه بر عامل نظامی، با توجه به رویکرد جدید سیاست خارجی ایران از سال ۱۳۶۳ مبنی بر سیاست درهای باز، حضور فعال در عرصه سیاسی و تعامل بیشتر با سازمان ملل در رئوس برنامه قرار گرفت و در این زمان اجماع کلی میان بازیگران سیاسی از جمله ایران و عراق مبنی بر پایان دادن به جنگ شکل گرفته بود و از همه مهم‌تر تغییر رویکرد سازمان ملل نسبت به خواسته‌های ایران بود که زمینه همکاری بیشتر را میان آنها فراهم آورده بود (درودیان، ج۴، ۲۰۰۵: ۲۳۸-۲۳۷).

با پذیرش قطعنامه نمایندگان تقریباً به‌صورت هماهنگ و یکدست اطاعت از اوامر رهبری به خصوص پذیرش قطعنامه را پذیرفتند و خواستار اطاعت از دستورات رهبری در این امر مهم شدند. مروت‌الله پرتو نماینده خدابنده با اشاره به آیه قرآن «قُل إِنَ صَلَاتِی وَ نُسُکِی وَ مَحیَایَ وَ مَمَاتِی لِلَّهِ رَبِ العَالَمِینَ» (سوره انعام: آیه ۱۶۲) اعلام داشت جنگ ما براساس تکلیف بوده و اکنون قبول آتش‌بس نیز براساس تکلیف است. سپس اصل قانون اساسی مبنی بر پیروی از امام در زمان اعلان جنگ یا صلح را مورد اشاره قرار داد (AG-20-1367). نجفقلی حبیبی نماینده تهران نیز با اشاره به تسلیم بودن محض در برابر دستورات رهبری اما موضعی متفاوت گرفت. وی افزود کسانی که اعم از لشکری و کشوری، قوای انتظامی یا دیگر مسئولین دستگاه‌های اجرائی کشور که زمینه‌ساز این شرایط شدند باید شناسایی و عملکردشان رسیدگی شود زیرا روش‌ها و مدیریت‌های غلط و ضعیف باعث شده است ما به این نقطه برسیم. به عنوان نمایندگان مجلس باید به مردم پاسخگو باشیم اگر قرار بر آتش‌بس بود چرا در شرایطی که موقعیت بهتری داشتیم این اتفاق نیفتاد. در این زمان علی موحدی ساوجی نماینده ساوه از نایب رئیس مجلس خواست مانع ادامه سخنان حبیبی شود با این استدلال که گفتن این سخنان در این شرایط مصلحت نیست (AH-20-1367). محمد صادق صادقی خلخالی نماینده قم در پذیرش قطعنامه، آن را به عنوان دستوری از سوی رهبری لازم‌الاجرا دانست (AK-20-1367). علی مثبت (فاضل همدانی) نماینده بهار نیز با تأکید بر اطاعت از رهبری در پذیرش قطعنامه معتقد بود پذیرش قطعنامه به معنای پایان راه و حرکت نیست بلکه به معنای آغاز حرکتی تندتر از حرکت‌های قبل در شناخت عوامل استکبار در داخل و خارج است. سپس با اشاره به اصل قرآنی «تهیئی و آمادگی» افزود نتیجه پیروی از این اصل ایجاد اضطراب و وحشت در دل دشمن است لذا مردم باید بدانند اگر پذیرش قطعنامه ۵۹۸ مطرح است به معنای انزواطلبی و دوری از جبهه نیست زیرا دشمن شکست خورده بیش از گذشته دنبال فرصت برای انتقام است. سپس پذیرش قطعنامه ۵۹۸ را با صلح حدیبیه در زمان پیامبر مقایسه کرد. در پایان از رئیس مجلس خواهان تشکیل جلسه غیرعلنی شد تا در آنجا بررسی‌های لازم صورت گیرد و عواملی که منجر به پذیرش قطعنامه شده بررسی شود (AL-20-1367). مهدی کروبی به عنوان نایب رئیس در جلسه ۲۰ مجلس در ۲۸ تیر۱۳۶۷ در سخنانی پیرامون پیام امام در مورد پذیرش قطعنامه ۵۹۸ اظهار داشت که همه ما معترف هستیم که تصمیم رهبری در پذیرش قطعنامه به مصلحت امت اسلامی و انقلاب است. وی پذیرش آتش‌بس را از دو جنبه حائز اهمیت دانست یکی اینکه

اتمام حجتی است بر سازمان‌های بین‌الملل جهانی و تمام کسانی که ایران را جنگ افروز می‌دانستند و نکته دیگر اینکه با وجود پذیرش آتش‌بس اما توطئه‌ها علیه نظام جمهوری اسلامی پایان نخواهد یافت از این رو ملت در پشت جبهه و رزمندگان در خطوط مقدم باید آماده و مصمم باشند (K-20-1367). محمد حسین جهانگیری نماینده قصرشیرین نیز با اشاره به آیه «قُل أَطِيعُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الكَافِرِينَ» (سوره آل‌عمران، آیه ۳۲)، پیروی از امام در پذیرش قطعنامه را حجت دانست (AM-21-1367). مجید انصاری نماینده زرند پیروزی را تبعیت محض از رهبری در انجام تکلیف دانست و خطاب به رهبری اظهار داشت: «مصلحت‌اندیشی تو را همچون مصلحت اندیشی پیامبر در صلح حدیبیه برای امت اسلامی مبارک و منشأ پیروزی بزرگتر می‌دانیم» زیرا با توجه به سابقه تاریخی مبارزاتی امام در مقابل توطئه‌های داخلی و خارجی، پذیرش آتش‌بس با دشمنی چون صدام انگیزه‌ای جز حفظ مصلحت اسلام و انقلاب و ایران نمی‌تواند داشته باشد (AN-21-1367). رئیس مجلس نیز در سخنانی در جلسه ۲۱ مجلس در ۳۰ تیر۱۳۶۷ درباره پذیرش قطعنامه ۵۹۸، اقدام امام را در راستای مصلحت اسلام ارزیابی کرد. از این رو تبلور تصمیم پیامبر در صلح حدیبیه در تصمیم امام در پذیرش قطعنامه قابل مشاهده است. سپس در مقابل کسانی که از پذیرش قطعنامه به عنوان خفت نام می برند اظهار داشت در آن زمان نیز چنین انتقاداتی به پیامبر بود در حالی که قرآن در مقابل آنها فرمود: «انا فتحنا لک فتحا مبینا» بنابراین در مورد پذیرش قطعنامه نیز در آینده مصلحت این تصمیم بیشتر نمایان خواهد شد. وی در ادامه افزود پذیرش قطعنامه به گونه‌ای دشمنان انقلاب اعم از داخلی و خارجی را خلع سلاح کرد کسانی که ایران را به‌عنوان جنگ طلب معرفی می‌کردند. از طرفی آحاد مردم وظیفه دارند با حفظ وحدت روح انقلاب را حفظ کنند. در پایان خطاب به رزمندگان خواست آمادگی و هوشیاری خود را در پشت جبهه و جبهه حفظ کنند زیرا دشمنان دنبال کوچک‌ترین غفلت هستند (K-21-1367). یونس محمدی نماینده خرمشهر نیز قبول قطعنامه را به صلح حدیبیه و صلح امام حسن تشبیه کرد زیرا امام حسن نیز با قبول صلح، درصدد معرفی چهره دشمنان اسلام برآمد. امام نیز با پذیرش قطعنامه به جهانیان ثابت کرد که ایران جنگ طلب نیست. (AQ-22-1367). احمد علی نظری‌پور نماینده داراب نیز معتقد بود پذیرش قطعنامه ضربه‌ای بر رژیم عراق بود زیرا اسباب رسوایی او را در عرصه بین‌المللی آشکار و از طرفی ادعای صلح طلبی ایران را بر همگان افشا کرد (BG-1367-33).

تلاش عراق برای اخلال در قطعنامه ۵۹۸ و نقض آتش بس

با پذیرش قطعنامه ۵۹۸، عراق در تحلیل‌های خود، اقدام ایران در پذیرش آن را ناشی از ضعف ایران دانست از این رو در سحرگاه روز جمعه ۳۱ تیر ۱۳۶۷ با استفاده گسترده از سلاح‌های شیمیایی، نوار مرزی را از چندین محور در جنوب و غرب مورد تعرض قرار داد (روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۹۸۸/۰۵/۲۳: ۲). همزمان با تهاجم عراق، سازمان مجاهدین خلق نیز با کمک تجهیز نظامی و تدارکاتی عراق، از نوار مرزی کشور وارد استان کرمانشاه شدند و برخی از شهرهای این استان را تصرف کردند (روزنامه جمهوری اسلامی ایران،

۱۹۸۸/۰۸/۰۱: ۲). بلافاصله بعد از این تهاجمات تمام نیروهای ارتش، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و نیروهای بسیج مردمی از سراسر کشور عازم جبهه‌ها شدند. همراه با اقشار مختلف مردم، نمایندگان مجلس شورای اسلامی جلسه ۲۲ روز ۴ مرداد ۱۳۶۷ مجلس را تعطیل کردند تا عازم جبهه نبرد با نیروهای عراق و منافقین گردند (مشروح مذاکرات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، جلسه ۲۲، سه‌شنبه ۴ مرداد ۱۹۸۸). همچنین نمایندگان در پیامی خواستار حضور گسترده و سریع نیروهای تازه نفس در جبهه‌ها شد. بعد از دفع تهاجمات عراق و منافقین، مجلس شورای اسلامی طی اطلاعیه‌ای، توقف روند فعالیت‌های عادی مجلس شورای اسلامی را به منظور آمادگی در مقابل تهاجمات احتمالی رژیم عراق را تمدید کرد (روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۹۸۸/۰۸/۰۷: ۱). توقف فعالیت‌های عادی مجلس شورای اسلامی تا روز یکشنبه ۱۳ شهریور ۱۳۶۷ ادامه داشت و بعد از آن فعالیت‌های عادی مجلس از سر گرفته شد.

علی‌اکبر ولایتی وزیر امور خارجه در دی۱۳۶۷ در نامه‌ای به دبیرکل سازمان ملل متحد، ضمن اشاره به امتناع عراق از عقب‌نشینی به مرزهای بین‌المللی و کارشکنی در روند مذاکرات صلح و اجرای بندهای قطعنامه، خواستار اقدام قاطع دبیرکل برای جلوگیری از کارشکنی‌های عراق در اجرای کامل قطعنامه ۵۹۸ و عقب‌نشینی به مرزهای بین‌المللی شد (اطلاعات، ۱۹۸۸/۰۱/۰۶: ۱ و ۳).

تلاش عراق جهت نقض آتش بس و اخلال در قطعنامه ۵۹۸ مورد انتقاد نمایندگان قرار گرفت. سید حسین قاضی‌زاده هاشمی نماینده فریمان اظهار داشت طبق اظهارات وزیر فرمانده سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از ابتدای پذیرش قطعنامه ۵۹۸ تا پنجم آبانماه جاری رژیم عراق با ۴۰۰ مورد نقض آتش بس، رکود آتش بس را شکسته است. از این رو دبیر کل باید گزارش جلوگیری از نقض آتش بس رژیم عراق و احقاق حق ایران در مقابل این نقض آتش بس‌ها را اعلام کند (BV-45-1367). عباس دوزدوزانی نماینده تهران به مسؤولان و مدیران متذکر شد با وجود پذیرش قطعنامه، نباید جنگ را تمام شده دانست. هرگونه غفلتی در رابطه با استراتژی و لجستیک نابخشودنی است (A-23-1367). یونس محمدی نماینده خرمشهر اظهار داشت با وجود ادعای صدام برای معرفی خود به‌عنوان صلح طلب، اما چند روز پس از پذیرش قطعنامه از سوی ایران، بار دیگر مرزهای ایران را مورد حمله قرار داد و از این طریق چهره ضد صلح خود را نمایان ساخت و بر همگان ثابت شد که صدام بار دیگر قصد اشغال خرمشهر را دارد (AQ-22-1367). علی کرم محمدیان نماینده ایلام نیز با اشاره به حمله عراق به مرزها به منظور ضربه زدن به غرور دینی، ملی و میهنی و کسب امتیاز، از مردم این شهر خواست بار دیگر با رهبری تجدید میثاق کرده و با هماهنگی نهادهای ذی ربط عازم جبهه و نبرد با دشمن شوند (AP-22-1367). ارسلان صفائی‌پور نماینده کرمانشاه نیز با اشاره به تلاش عراق برای اخلال در مذاکرات صلح و اجرای قطعنامه ۵۹۸ اظهار داشت عراق باید آگاه باشد ایران به منظور حفظ جان مردم ایران و عراق تن به پذیرش قطعنامه داد از این‌رو نباید دچار تصورات غلط گردد و «ادعاهای ابلهانه‌ای چون حاکمیت بر اروندرود را طرح نماید و خوب است به قراردادهای منعقده و قواعد و حقوق بین‌الملل و مقررات حاکم بر آبراه‌های بین‌المللی مراجعه» کند (BO-37-1367). سید محمدحسن نبوی نیز معتقد بود عراق با اخلال در روند مذاکرات به زعم خود ما را در

داخل دچار برخوردهای جناحی و گروهی خواهد کرد (CI-53-1367). امیر میر نماینده زاهدان اظهار داشت کارشکنی‌های عراق در دوره‌های چندگانه مذاکرات حاکی از آن است که علی رغم پشتیبانی لفظی قدرت‌ها از اجرای سریع قطعنامه، به نظر می‌رسد تمایل باطنی و اصلی آنها تداوم حالت «نه جنگ، نه صلح» میان دو کشور باشد تا در این حالت از میل هر دو کشور در تسلیح بیشتر خود به خاطر ترس از شروع مجدد جنگ، بهره‌برداری‌های مالی، اقتصادی و سیاسی کنند از این رو از مسؤلان جمهوری اسلامی ایران خواست با بهره‌گیری از کلیه امکانات و توان دیپلماسی خود برای شکستن حالت فعلی که یک حالت بالقوه خطرناک و تحمیلی برای ما می باشد، استفاده کرده و در جهت تثبیت سریع صلح واقعی و قبولاندن آن به دشمن بعثی و حامیان او اقدام نماید. در این رابطه مسولان تصمیم گیرنده کشور و وزارت امور خارجه بایستی ضمن تحلیل دقیق از اوضاع و شرایط سیاسی و دفاعی، در سیاست خارجی فعالتر برخورد نموده و نسبت به فشارهای دشمن و جو بین‌المللی، از برخوردهای انفعالی پرهیز نمایند (DF-67-1367).

استراتژی سیاست خارجی ایران پس از پذیرش قطعنامه

به دنبال پذیرش قطعنامه ۵۹۸، استراتژی سیاست خارجی ایران از سوی نمایندگان مورد بحث قرار گرفت. به باور نمایندگان با پذیرش قطعنامه نه تنها اصول و ارزش‌ها نباید تحت‌الشعاع قرار گیرد بلکه باید به صورتی گسترده‌تر جنگ ارزش‌ها و ضدارزش‌ها تداوم یابد و این مهم در سیاست خارجی لحاظ شود (AX-27-1367). از این‌رو تدوین و تنظیم استراتژی سیاست خارجی باید براساس احیاء قدرت اسلامی صورت گیرد (BA-29-1367). در همین رابطه تحقق ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب و دفاع مقدس از جمله «پیروی از ولایت فقیه» و شعار «مرگ بر آمریکا» پس از صلح وظیفه هر فرد است (BD-32-1367) زیرا عدول از اصول انقلاب، خیانت به امام و انقلاب است (V-43-1367). ادامه دشمنی با قدرت‌های بزرگ از جمله آمریکا و شوروی بخش دیگری از استراتژی درخواستی نمایندگان بود (AS-23-1367؛ AV-24-1367؛ AW-24-1367). به باور آنها در مبارزه با استکبار و آمریکا باید از یک سیاست تهاجمی در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی پیروی کرد (BV-45-1367) لذا به بهانه سیاست درهای باز و به بهانه عدم انزوا نباید با آمریکا وارد رابطه شد (V-43-1367). علاوه بر این نمایندگان مجلس خواستار تدوین سیاست خارجی در راستای سیاست نه شرقی و نه غربی شدند (BW-45-1367) و عدول از آن را خیانت به اسلام و مسلمین دانستند (CE-491367). شعار برائت از مشرکین و استکبار بایستی با همان توان سابق حفظ شود (BY-46-1367) لذا تلاش آمریکا برای داشتن رابطه با ایران را تلاشی بیهوده خواندند (CQ-56-1367) در رابطه با داشتن رابطه با عربستان سعودی نیز معتقد بودند با توجه به نقش عربستان در حمایت از عراق در جنگ تحمیلی، تلاش سیاست خارجی برای برقراری روابط با آن کشور، تأمل برانگیز است (F-79-1367). از این‌رو تلاش وزارت خارجه ایران برای نزدیک شدن به کشورهایی از جمله عربستان سعودی، کویت و انگلستان فاقد تهی از حداقل رعایت عزت و شرافت مسلمانان ایران است (DT-79-1367). البته در این بین نمایندگانی نیز بودند که نگاهی متفاوت به استراتژی سیاست خارجی ایران داشتند. از جمله نادر

طاهری نماینده مراغه معتقد بود در بعد سیاست خارجی داشتن حالت اعتدال منطقی با سایر کشورهای جهان با حفظ احترام و منافع متقابل و تمامیت ارضی و استقلال کشور مانع انزوای سیاسی ما خواهد بود (CR-58-1367). کامل خیرخواه نماینده لاهیجان عنوان کرد باید بعد از پذیرش قطعنامه، شیوه برخورد استکبار جهانی علیه امت و انقلاب اسلامی ایران، دگرگون شده باشد لذا باید در این باره با تدبیر درست و تحلیل جامع و همه جانبه ما نیز برخورد خود را با آنها متناسب و حساب شده کنیم (BI-34-1367). محمد شفیعی نماینده دورود نیز اظهار داشت باید ضمن حفظ اصول انقلاب در جهان قامتی راست کنیم و در کلیه امور و تحولات دنیا دخیل شویم (AW-38-1367). حسین امین‌لو نماینده شبستر تصریح کرد وزارت امور خارجه ناگزیر از یک برنامه‌ریزی اصولی و تربیت افراد متخصص برای آینده دور و نزدیک است. لذا پیشنهاد می‌شود وزارت امور خارجه عده‌ای افراد مستعد و جوان را که واقعاً معتقد به اسلام و علاقه‌مند به میهن خود می باشند برای اهداف فوق تربیت کند (AT-24-1367).

نامگذاری۱۳آبان به‌عنوان روز ملی مبارزه با استکبار

در جلسه ۴۵ مجلس شورای اسلامی در ۸ آبان ۱۳۶۷ طرح دوفوریتی اعلان سالروز تسخیر لانه جاسوسی آمریکا به عنوان روز ملی مبارزه با استکبار جهانی مطرح و با رأی اکثریت نمایندگان به تصویب رسید. با نزدیک شدن به ایام ۱۳ آبان و سالگرد تسخیر سفارت آمریکا توسط دانشجویان پیرو خط امام، نمایندگان مجلس در نطق‌های پیش از دستور در راستای محکوم کردن اقدامات آمریکا در برابر انقلاب جمهوری اسلامی سخنرانی کردند. سید حسین سبحانی نماینده نیشابور با اشاره به سابقه تاریخی مبارزه امام با آمریکا از سال ۱۳۴۳، تفکر امام را عامل تسخیر سفارت آمریکا دانست و معتقد بود این اقدام، مناسب‌ترین برخورد با آمریکا است. همچنین اظهار داشت در هم ریختن ابهت دروغین آمریکا، افشای نقشه‌های مخرب سیا در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، تشدید احساسات ضد آمریکائی مردم و به‌طور کلی نفی خط سازش با استکبار و امپریالیسم از جمله دستاوردهای دیگر اشغال لانه جاسوسی است (BW-45-1367). عبدالمجید شرع‌پسند نماینده کرج نیز با "ام‌الفساد" خواندن آمریکا، نام‌گذاری ۱۳ آبان به‌عنوان روز ملی مبارزه با استکبار جهانی را بیانگر اراده استوار و سازش‌ناپذیر مردم ایران در مبارزه با آمریکا و بازگو نمودن خشم و نفرتی دانست که در مردم نسبت به آمریکا شکل گرفته است و ریشه در تاریخ رابطه امریکا با ایران دارد (BX-46-1367). مفید کیائی‌نژاد نماینده ساوجبلاغ و طالقان نیز دلایل نامگذاری ۱۳ آبان به‌عنوان روز ملی مبارزه با آمریکا را دشمنی پایدار آمریکا با اسلام و استراتژی ایران در صدور انقلاب دانست (BZ-47-1367). محمد سلامتی نماینده تهران تصویب این طرح را دو وجهی تحلیل کرد. یک وجه آن در واکنش به القائاتی بود که بعد از قبول قطعنامه و طرح ارتباط با غرب از سوی برخی رسانه‌های غربی و برخی نیروهای داخلی شکل گرفت و وجه دیگر آن حاکی از مبارزه مستمر انقلاب ایران علیه آمریکا است (CA-47-1367).

نتیجه‌گیری

مجلس دوره سوم شورای اسلامی در روز ۷ خرداد ۱۳۶۷ افتتاح شد. ماه‌های اول این دوره از مجلس با پذیرش قطعنامه ۵۹۸ مواجه شد. تحولات جنگ و عدم پیروزی نظامی ایران در جبهه‌ها سرنوشت جنگ را به گونه‌ای دیگر رقم زد و باعث شد ایران در سیاست و نگرش خود به سازمان ملل تجدید نظر کند.

طبق واکاوی فراگیر مشروح مذاکرات دوره سوم مجلس شورای اسلامی، تعداد ۱۰ مضمون سازمان‌دهنده پیرامون مضمون فراگیر «رویکرد سیاسی نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی در قبال جنگ تحمیلی عراق علیه ایران» استخراج شد که عبارتند از: مخالفت با صلح، ضرورت اتخاذ سیاست تهاجمی علیه آمریکا به عنوان دشمن اصلی انقلاب، انتصاب حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی به جانشینی فرماندهی کل قوا و ضرورت حمایت از وی، نتایج پیروزی در عملیات بیت المقدس۷، اولویت بخشیدن به جنگ، محکوم کردن سقوط هواپیمای مسافربری ایران توسط ناو آمریکایی، پذیرش قطعنامه ۵۹۸، استراتژی سیاست خارجی ایران پس از پذیرش قطعنامه، نامگذاری۱۳آبان به عنوان روز ملی مبارزه با استکبار.

با توجه به اینکه اولین سال مجلس دوره سوم مجلس شورای اسلامی با پذیرش قطعنامه ۵۹۸ مواجه شد قاعدتاً بیشترین مواضع نمایندگان مجلس نیز روی این موضوع متمرکز بود بنابراین استراتژی سیاست خارجی ایران پس از پذیرش قطعنامه با ۲۶ فراوانی و پذیرش قطعنامه ۵۹۸ با ۲۲ فراوانی بیشترین مضامین مورد توجه نمایندگان بودند.

با توجه به رویکرد جدید سیاست خارجی ایران از سال ۱۳۶۳ مبنی بر سیاست درهای باز، حضور فعال در عرصه سیاسی و تعامل بیشتر با سازمان ملل در رئوس برنامه قرار گرفت و در این زمان اجماع کلی میان بازیگران سیاسی از جمله ایران و عراق مبنی بر پایان دادن به جنگ شکل گرفته بود و از همه مهم‌تر تغییر رویکرد سازمان ملل نسبت به خواسته‌های ایران بود که زمینه همکاری بیشتر را میان آنها فراهم آورده بود. با پذیرش قطعنامه نمایندگان تقریباً به‌صورت هماهنگ و یکدست اطاعت از اوامر رهبری به خصوص پذیرش قطعنامه را پذیرفتند و خواستار اطاعت از دستورات رهبری در این امر مهم شدند. به دنبال پذیرش قطعنامه ۵۹۸، استراتژی سیاست خارجی ایران از سوی نمایندگان مورد بحث قرار گرفت. به باور نمایندگان با پذیرش قطعنامه نه تنها اصول و ارزش‌ها نباید تحت‌الشعاع قرار گیرد بلکه باید به صورتی گسترده‌تر جنگ ارزش‌ها و ضدارزش‌ها تداوم یابد و این مهم در سیاست خارجی لحاظ شود. از این‌رو تدوین و تنظیم استراتژی سیاست خارجی باید براساس احیاء قدرت اسلامی صورت گیرد در همین رابطه تحقق ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب و دفاع مقدس از جمله «پیروی از ولایت فقیه» و شعار «مرگ بر آمریکا» پس از صلح وظیفه هر فرد است زیرا عدول از اصول انقلاب، خیانت به امام و انقلاب است ادامه دشمنی با قدرت‌های بزرگ از جمله آمریکا و شوروی بخش دیگری از استراتژی درخواستی نمایندگان بود نمایندگان مجلس خواستار تدوین سیاست خارجی در راستای سیاست نه شرقی و نه غربی شدند.

References

- Abedi, H. A (2006). Qualitative Research. Howzeh va Daneshgah, Vol.12, No. 47: 62-79. (In Persian)
- Aghaei Jirehandeh, J., Bastami, A. R. (1999). *The Second Term of the Islamic Consultative Assembly*. Tehran: Islamic Revolution Documentation Center. (In Persian)
- Budd, R. W., Thorp, R. K., & Donohew, L. (1967). Content analysis of communication: k. Lindkvist. Approaches to textual analysis. Aduances in content analysis. Eds: K. E. Rosengren.
- Darvishi Setelani, F. (2006). *Questions and Answers: The Iran–Iraq War*. Tehran: Center for War Studies and Research Publications. (In Persian)
- Dehghani Firoozabadi, S. J. (2016). *The Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran* (7th ed.). Tehran: SAMT Publications. (In Persian)
- *Detailed Proceedings of the Islamic Consultative Assembly: Third Term.* (In Persian)
- Doroudian, M. (2000). *From Beginning to End: An Analytical Chronology*. Tehran: Islamic Revolutionary Guard Corps, Center for War Studies and Research. (In Persian)
- Doroudian, M. (2005). *Review and Analysis of the Iran–Iraq War: The Reasons for the Continuation of the War* (Vol. 4). Tehran: Center for Defense Studies and Research. (In Persian)
- *Ettela'at Newspaper*. (In Persian)
- Fuller, G. (1997). *The Center of the Universe: Geopolitics of Iran*. Translated by Abbas Mokhber. Tehran: Markaz Publications. (In Persian)
- Hedayati Khomeini, A. (1995). *The Security Council and the Iraqi War of Aggression against the Islamic Republic of Iran (Until Iran's Acceptance of Resolution 598)* (2nd ed.). Tehran: Ministry of Foreign Affairs Publications. (In Persian)
- Jafari Jabali, A., & Mansouri, M. (2009). *Chronology of the Sacred Defense: IRIN*. Tehran: Publications of the Office of Theoretical Research and Strategic Studies of the Islamic Republic of Iran Navy. (In Persian)
- Jahan mohammadi, R. (2010). *The Third Term of the Islamic Consultative Assembly*. Tehran: Islamic Revolution Documentation Center. (In Persian)
- Javadi Arjmand, M. J. (2013). *Foreign Relations of the Islamic Republic of Iran with Neighboring States (1978–2011).* Tehran: Mizan Publications. (In Persian)
- Jazayeri, M. (2003). *Overcoming the Enemy*. Tehran: Islamic Revolutionary Guard Corps, Public Relations Department. (In Persian)
- *Jomhuri-ye Eslami Newspaper*. (In Persian)
- *Kayhan Newspaper*. (In Persian)
- Khoshzaad, A. (2007). *The Islamic Consultative Assembly: First Term*. Tehran: Islamic Revolution Documentation Center. (In Persian)
- Ledeen, M., & Lewis, W. (1983). *Humiliation or the Shameful Defeat of America*. Translated by Ahmad Samii. Tehran: Nashr-e Nasher. (In Persian)
- Mansouri, T., et al. (2024). Examining the Cultural Attitudes of the Representatives of the First Legislature of the Islamic Consultative Assembly towards the War Waged by Iraq against Iran, Journal of Contemporary Research on Islamic Revolution, Vol. 6, No. 19: 19-45. (In Persian)

- Mousavi Nia, S. R. (2010). *Decision-Making Models in Iran's Foreign Policy*. Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. (In Persian)
- Parsadust, M. (1986). *The historical roots of the dispute between Iran and Iraq*. Tehran: Sherkat-e Sahami. (In Persian)
- *Sahifeh-ye Imam* (Vol. 21). (1989?). Tehran: Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works. (In Persian)
- Sheikhzadeh, M., & Bani-Asad, R. (2020). *Thematic Analysis: Concepts, Approaches, and Applications*. Tehran: Amirkabir Publications. (In Persian)
- Stone, P. J., Dunphy, D. C., Smith, M. S., & Ogilvie, D. M. (1966). *The general inquirer: A computer approach to content analysis*. The MIT Press.